Ashok Kumar Tripathy, IAS
Principal Secretary to Government
ST and SC Development Deptt.
Minorities and Backward Classes
Welfare Deptt.
Government of Orissa

Tel : +91 674 2536672
Mobile: +94370 40285
Fax : +91 674 2396806
Email : welsec@ori.nic.in/
Tripathy@yahoo.com
Website: http://www/orissa.gov.in

D.O. No. 8348 /SSD

Dated 20.2.10

ପ୍ରିୟ . . . . .

ବିଷୟ: ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀ (ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହର ସ୍ୱୀକୃତି) ଆଇନ୍, ୨୦୦୬ ଓ ତହିଁର ନିୟମାବଳୀ ଅନୁଯାୟୀ ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଓ ସ୍ୱୀକୃତି ସଂବନ୍ଧରେ ପୁନପୌନିକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ଭିଡିଓ କନ୍‌ଫରେନ୍ସ ସମୟରେ ଏହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇଛି ଯେ, ମୁଖ୍ୟ ଶାସନସଚିବଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା (ପତ୍ର ସଂଖ୍ୟା ୬୦୬୧ ତା ୪.୨.୨୦୦୯, ଅନୁଚ୍ଛେଦ-୧) ଏବଂ ଏହି ବିଭାଗର ପତ୍ରସଂଖ୍ୟା ୪୫୬୫୯ ତା ୨୬.୧୨.୨୦୦୯ (ଅନୁଚ୍ଛେଦ- ୪) ତଥା ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀ (ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହର ସ୍ୱୀକୃତି) ଆଇନ୍, ୨୦୦୬ ଅଧୀନରେ ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହର ସ୍ୱୀକୃତି ଉପରେ ବାରମ୍ବାର ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣ ଦିଆଯିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନଗଣ୍ୟ ଅଗ୍ରଗତି ଘଟିଛି ***(ସଂଲଗ୍ନ ନଥି-୧)*** । ମୁଁ ଯେଉଁ ବିଷୟ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଭାବେ ଆପଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଚାହେଁ, ତାହା ହେଉଛି, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହର ସ୍ୱୀକୃତି ଉପରେ ଯାହାସବୁ ରିପୋର୍ଟ ମିଳିଛି, ତାହା ***ଆଇନ୍‌ର ଧାରା ୩(୨)*** ଅଧୀନରେ ବିଭିନ୍ନ ଉନ୍ନୟନମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିର ବିଖଣ୍ଡନ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଆଇନ୍‌ର ଧାରା ୩(୨) ଅଧୀନରେ ବିଭିନ୍ନ ଉନ୍ନୟନମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିର ବିଖଣ୍ଡନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ***ଆଇନ୍‌ର ଧାରା ୩(୧)*** ଅଧୀନସ୍ଥ ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହର ସ୍ୱୀକୃତି ଠାରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ନିଆରା ।

୨. ଆପଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀ (ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହର ସ୍ୱୀକୃତି) ଆଇନ୍, ୨୦୦୬ ଓ ତହିଁର ନିୟମାବଳୀ ଅଧୀନରେ ନ୍ୟସ୍ତ ହେବାକୁ ଥିବା ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଓ ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରକ୍ରିୟା ସଂବନ୍ଧରେ ମୁଁ ଏଠାରେ ପୁନପୌନିକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ଓ ତହିଁର ଉତ୍ତରମାଳା ମାଧ୍ୟମରେ ଆପଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ***(ସଂଲଗ୍ନ ନଥି-୨)*** । ଏହି ଆଇନ୍‌ର କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନରେ ସଂପୃକ୍ତ ଥିବା ଦାବୀଦାରଗଣ, ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର କମିଟି/ ଗ୍ରାମସଭାର ସଭ୍ୟସଭ୍ୟାଗଣ, ସରକାରୀ ଅଧିକାରୀ ଓ ବେସରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ (ସବ୍‌ଡିଭିଜନାଲ୍ ସ୍ତରୀୟ କମିଟି/ ଜିଲ୍ଲାସ୍ତରୀୟ କମିଟିଗୁଡିକର) ଙ୍କୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣ ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି ପୁନପୌନିକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ଓ ତହିଁର ଉତ୍ତରମାଳାର ଦଲିଲ୍‌ଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ ।

ଆପଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱସ୍ତ

ସ୍ୱା/ ଅଶୋକ କୁମାର ତ୍ରିପାଠୀ

ପ୍ରାପ୍ତେଷୁ,

ସମସ୍ତ ଜିଲ୍ଲାପାଳ ଏବଂ ଆର୍.ଡି.ସି.

ପୁନପୌନିକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଏହି ଆଇନ୍ ଅଧୀନରେ ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର / ସମ୍ବଳସମୂହ ସଂବନ୍ଧରେ କି ବ୍ୟବସ୍ଥାମାନ ରହିଛି –

ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀ (ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହର ସ୍ୱୀକୃତି) ଆଇନ୍, ୨୦୦୬ (ସଂକ୍ଷେପରେ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ଆଇନ୍)ର ଧାରା ୩(୧) ଅଧୀନରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ଉପରେ ବନବାସୀ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀମାନଙ୍କର ଉଭୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଏବଂ ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି । ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାମାନ ନିମ୍ନରେ ସ୍ଥାନିତ କରାଗଲା:

୧. **ଧାରା ୩(୧)(ବି)**ରେ ସୂଚୀତ ହୋଇଛି- *"ଯୌଥ ଅଧିକାର ଯଥା ନିସ୍ତାର ବା ତାଦୃଶ ଏକ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଯାହାକି ଯେ କୌଣସି ନାମରେ ପରିଚିତ ହୋଇଥାଇପାରେ ଏବଂ ଯାହା ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବ ସେହିସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଯାହାକି ପୂର୍ବତନ ଗଡଜାତ ରାଜ୍ୟସମୂହ, ଜମିଦାରୀ ବା ଅନ୍ୟ ସେହିଭଳି ମଧ୍ୟସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ ଶାସନ ସମୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା"* । ନିସ୍ତାର ଅଧିକାର ବଳରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଜନଗୋଷ୍ଠୀ ମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନୀୟ ଜଙ୍ଗଲ ସମ୍ପଦସମୂହ ଉପରେ ସେହିସବୁ ପାରମ୍ପରିକ ପ୍ରବେଶାଧିକାର ଓ ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱାଧିକାର ଥିଲା, ଯାହାକି ବିଭିନ୍ନ ଶାସନ-ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରିଥିଲା ବା ପ୍ରଥାଗତ ଅଧିକାରସମୂହ ଭାବେ ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଚାଲୁଥିଲା । ନିସ୍ତାରୀ ଦାବୀ କହିଲେ ଦାବୀପତ୍ରରେ ସୂଚୀତ ହୋଇଥିବା ମତେ କାଠ, ଜାଳ, ଗୋଚାରଣ, ଲଘୁ ବନଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ପଦ ଭଳି ଜଙ୍ଗଲଜାତ ସାମଗ୍ରୀକୁ ଉପଯୋଗ ବା ସଂଗ୍ରହର ଅଧିକାର, ଯାହାକି ପରମ୍ପରା କ୍ରମେ ପ୍ରଚଳିତ ରହିଆସିଛି ।

୨. **ଧାରା ୩(୧)(ସି)**ରେ ସୂଚୀତ ହୋଇଛି- *"ଗ୍ରାମର ପରିସୀମା ଭିତରେ ବା ବାହାରେ ପାରମ୍ପରିକ ଭାବେ ସଂଗୃହୀତ ହେଉଥିବା ଲଘୁ ବନଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ମାଲିକାନା, ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ ପ୍ରବେଶ, ଉପଯୋଗ ବା ଇଚ୍ଛାମତେ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଅଧିକାର"* । ପୁଣି ନିୟମ-୨ (ଡି)ରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ଆଇନ୍‌ର ଧାରା ୩ ଅଧୀନସ୍ଥ ଉପଧାରା (୧)ର ଅଣ-ଉପଧାରା (ସି)ରେ ସୂଚୀତ ହୋଇଥିବା 'ଲଘୁ ବନଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଇଚ୍ଛାମତେ ବ୍ୟବହାର' ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବ ସଂଗ୍ରାହକ ବା ଜନଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଜ ଜୀବିକା ପାଇଁ ସେହିସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ନିଜେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ବା ବିକ୍ରୀ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଥାନୀୟ ସ୍ତରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତି କରିବା, ମୂଲ୍ୟଯୁକ୍ତ କରାଇବା, ଜଙ୍ଗଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ମୁଣ୍ଡବୋଝ, ବାଇସାଇକେଲ୍ ବା ହସ୍ତଟଣା ଯୋଗେ ପରିବହନ କରିବା । ଆଇନ୍‌ର ଧାରା ୨(୧) ରେ ସ୍ଥାନିତ ସଂଜ୍ଞା ଅନୁଯାୟୀ *"ଲଘୁ ବନଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ" ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ରହିବ ବାଉଁଶ, ଝାଡୁବଣ, ବୁଦା, ବେତ, ଟସର, ମହୁ, ମହମ, ଲାଖ, କେନ୍ଦୁପତ୍ର, ଔଷଧୀୟ ବୃକ୍ଷ ଏବଂ ଗୁଳ୍ମ, ଚେରମୂଳି, ଲତା ଏବଂ ସେହିଭଳିକା ଯେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ, ଯାହାକି ଉଦ୍ଭିଦରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବ ଅଥଚ ନିର୍ମାଣରେ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ ହୋଇନଥିବ ।*

୩. **ଧାରା ୩(୧)(ଡି)**ରେ ସୂଚୀତ ହୋଇଛି – *"ଉପଯୋଗ ବା ପ୍ରାପ୍ୟ ହାସଲ ପାଇଁ ଯୌଥ ଅଧିକାରସମୂହ ଯଥା ଜଳାଶୟଗୁଡିକରୁ ମାଛ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉତ୍ପାଦ ସଂଗ୍ରହ, ପଶୁଚାରଣ (ସ୍ଥାବର ବା ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ) ଏବଂ ଯାଯାବର ବା ପଶୁପାଳକ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାରମ୍ପରିକ ଓ ଋତୁକାଳୀନ ଭିତ୍ତିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ସମ୍ପଦସମୂହ"*। ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଧୀନରେ ଯେଉଁ ଅଧିକାରସମୂହ ପାଇଁ ଦାବୀ କରାଯାଇ ପାରିବ, ସେଗୁଡିକ ଭିତରେ ନିମ୍ନ ବିଷୟମାନ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇପାରେ- (୧) ଗୃହକାର୍ଯ୍ୟ ବା କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ, ଗୋରୁମହିଷାଦି ପାଇଁ, ମାଛ ପାଇଁ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ପାରମ୍ପରିକ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଜଳାଶୟଗୁଡିକର ବ୍ୟବହାର, (୨) ଜଙ୍ଗଲରେ ପଶୁଚାରଣ, (୩) ଯାଯାବର ବା ପଶୁପାଳକ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାରମ୍ପରିକ ଋତୁକାଳୀନ ସମ୍ପଦସମୂହକୁ ସଂଗ୍ରହ ।

୪. **ଧାରା ୩(୧) (ଇ)**ରେ ସୂଚୀତ ହୋଇଛି- *"ଆଦିମ ଆଦିବାସୀ ଜନଜାତି ଏବଂ ପ୍ରାକ୍-କୃଷି ଜନଜାତିମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରାକୃତିକ ଆବାସ ଓ ବାସସ୍ଥାନ ପାଇଁ ଯୌଥ ସତ୍ତ୍ୱାଧିକାର ସମେତ ଅଧିକାରସମୂହ"* । ଧାରା ୨(ଏଚ୍)ରେ ସ୍ଥାନିତ ସଂଜ୍ଞା ଅନୁଯାୟୀ *"'ପ୍ରାକୃତିକ ଆବାସ' ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବ ସେହି ଇଲାକା, ଯାହାକି ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ଗୁଡିକ ଭିତରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବା ଆଦିମ ଆଦିବାସୀ ଜନଜାତିସମୂହ ଏବଂ ପ୍ରାକ୍-କୃଷି ଜନଜାତିସମୂହ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତିସମୂହଙ୍କର ପାରମ୍ପରିକ ଆବାସ ଓ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନୁରୂପ ବାସସ୍ଥଳୀ"*। ପ୍ରାକୃତିକ ଆବାସସ୍ଥଳୀ ଗୁଡିକ ହେଉଛି ସେହି ଭୌଗଳିକ ଇଲାକାମାନ, ଯେଉଁଗୁଡିକରେ ଏକ ସମରୂପ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜୀବନଶୈଳୀ ଏବଂ ସଂସ୍କୃତି ବହନ କରୁଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆଦିମ ଆଦିବାସୀ ଜନଜାତି ଗୋଷ୍ଠୀସମୂହ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବନବାସୀ

ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତିସମୂହ ବସବାସ କରିଥାନ୍ତି । ଓଡିଶାରେ ୧୩ଟି ଆଦିମ ଜନଜାତି ଗୋଷ୍ଠୀ (ପି.ଟି.ଜି.) ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଧରଣର ଯୌଥ ଆବାସସ୍ଥଳୀ ରହିଛି ଏବଂ ଏହି ଆବାସସ୍ଥଳୀ ଗୁଡିକ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ଚଳପ୍ରଚଳର କ୍ଷେତ୍ର ଭାବେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଆସୁଛି ତଥା ସେମାନେ ସେଥିରେ ବସବାସ କରିଆସୁଛନ୍ତି । ଏହି ଆବାସସ୍ଥଳୀର ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱାଧିକାର ଦଲିଲ୍ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବ ଏକ ମାନଚିତ୍ର, ଯାହାକି ଆବାସ କ୍ଷେତ୍ରର ପରିସୀମା ଦର୍ଶାଇବା ସହିତ ସୁଦୃଶ୍ୟ ଚିହ୍ନଟସ୍ଥାନଗୁଡିକୁ ସୂଚାଉଥିବ ତଥା ସଂପୃକ୍ତ ପିଟିଜି ମାନଙ୍କର ପାରମ୍ପରିକ ଅଧିକାରସମୂହ, ଯେଉଁଗୁଡିକ ସେହି ଇଲାକା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରିଛି ।

୫. **ଆଇନ୍‌ର ଧାରା ୩(୧) (ଆଇ)** ରେ ସୂଚୀତ ହୋଇଛି ଯେ, *"କୌଣସି ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ସମ୍ପଦ, ଯାହାକୁ ସେମାନେ (ଜନଗୋଷ୍ଠୀମାନେ) ସୁସ୍ଥାୟୀ ଉପଯୋଗ ସ୍ୱାର୍ଥରେ ପରମ୍ପରା କ୍ରମେ ସୁରକ୍ଷା ଓ ସଂରକ୍ଷଣ କରିଆସୁଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ସୁରକ୍ଷା, ପୁନରୁଦ୍ଧାର ବା ସଂରକ୍ଷଣ ବା ପରିଚାଳନା କରିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ରହିଛି ।"* ଆଇନ୍‌ର ଧାରା ୨(ଏ)ରେ ସ୍ଥାନିତ ସଂଜ୍ଞାୟନ ଅନୁଯାୟୀ, *"'ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ସମ୍ପଦ'ର ଅର୍ଥ ଗ୍ରାମର ପାରମ୍ପରିକ ବା ପ୍ରଥାଗତ ପରିସୀମା ଭିତରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବା **ପ୍ରଥାଗତ ସର୍ବସାଧାରଣ ଜଙ୍ଗଲ ଜମି** ଅଥବା ପଶୁପାଳକ ଜନଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକ ବ୍ୟାପକ ଇଲାକାକୁ ଋତୁକାଳୀନ ବ୍ୟବହାର, ଯେଉଁ ଇଲାକା ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ରହିପାରେ ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲସମୂହ, ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲସମୂହ ଏବଂ ଏହିସବୁ ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳସମୂହ ଯଥା ଅଭୟାରଣ୍ୟମାନ ଓ ଜାତୀୟ ଉଦ୍ୟାନ ସମୂହ, ଯାହା ଭିତରକୁ ଜନଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କର ପାରମ୍ପରିକ ପ୍ରବେଶାଧିକାର ରହିଆସିଥିଲା"।*

୬. **ଧାରା ୩(୧) (କେ)** ରେ ସୂଚୀତ ହୋଇଛି – *"ଜୀବ ବୈଚିତ୍ର୍ୟକୁ ଉପଯୋଗ କରିବାର ଅଧିକାର ଜୀବ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ବୌଦ୍ଧିକ ସଂପତ୍ତି ଏବଂ ପାରମ୍ପରିକ ଜ୍ଞାନଭଣ୍ଡାର ଉପରେ ଜନଗୋଷ୍ଠୀର ଅଧିକାର"।* *ଜୀବ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ* ଉପରେ ଜନଗୋଷ୍ଠୀର ରହିଥିବା ଅଧିକାରସମୂହ ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇପାରେ ବିହନ, ଔଷଧୀୟ ବୃକ୍ଷରାଜି ଏବଂ ସେଗୁଡିକର ଉପଯୋଗିତା, କୃଷି ଓ କୃଷି ବୈଚିତ୍ର୍ୟ (ଏହା ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଚାଷ ହେଉଥିବା ବା ନହେଉଥିବା ଖାଦ୍ୟ ବା ଅଣ-ଖାଦ୍ୟ ଶସ୍ୟସମୂହ), ଉଦ୍ଭିଦ ଓ ପ୍ରାଣୀ ସମ୍ବଳ ତଥା ଦେଶୀୟ ସଂରକ୍ଷଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ପ୍ରଥାସମୂହ, ସଂପୃକ୍ତ ଜନଗୋଷ୍ଠୀର ସାଂସ୍କୃତିକ ବିଭବସମୂହ ଯଥା ଜୀବ ବୈଚିତ୍ର୍ୟକୁ ନେଇ ବିଭିନ୍ନ କଳାକୃତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଥାସମୂହ ।

୭. **ଧାରା ୩(୧)(ଏଲ୍)**ରେ ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ଅଧିକାରକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରଦାନ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସୂଚୀତ ହୋଇଛି – *"ଯଥାସ୍ଥିତି ବନବାସୀ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତିସମୂହ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀସମୂହ ପାରମ୍ପରିକ ଭାବେ ଉପଭୋଗ କରୁଥିବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପାରମ୍ପରିକ ଅଧିକାର, ଯାହାକି (ଏ) ଠାରୁ (କେ) ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନିତ ହୋଇନାହିଁ, କିନ୍ତୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବନ୍ୟଜନ୍ତୁକୁ ଶିକାର କରିବା ଅବା ଜାଲ ପକାଇ ଧରିବା ଅବା ତା'ର ଶରୀରର ଅଙ୍ଗଚ୍ଛେଦ କରିବା ପାଇଁ ପାରମ୍ପରିକ ଅଧିକାର ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବନାହିଁ ।"* ଜନଗୋଷ୍ଠୀର ଅଧିକାରସମୂହ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡିକ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅଧିକାରସମୂହ ଏବଂ ପାରମ୍ପରିକ ସମ୍ବଳ ଉପଯୋଗର ପ୍ରଥାମାନ ପରିସରଭୁକ୍ତ ହୋଇପାରିନି ସେଗୁଡିକ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ରହବ । ଏହାର କେତେକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହେଲା, ପ୍ରାକ୍-କୃଷି ଅଭ୍ୟାସମାନ, ବାସସ୍ଥାନ, ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଥିବା *ସର୍ଣ୍ଣା, ଜାହିରା, ମାରାଙ୍ଗବୁରୁ, ଲିଲିଙ୍ଗବୁରୁ* ଇତ୍ୟାଦି ପୂଜାସ୍ଥଳ, ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନ/ତୋଟା ଅଞ୍ଚଳକୁ ଲିପାପୋଛା କରିବା ପାଇଁ ଜଙ୍ଗଲରୁ ମାଟି ସଂଗ୍ରହ, ତଥା ଯାତାୟତ/ ଚଳପ୍ରଚଳ ପାଇଁ ରାସ୍ତାର ଅଧିକାର ଇତ୍ୟାଦି ।

୨. ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହକୁ ହାସଲ ପାଇଁ ଦାବୀସମୂହକୁ ଦାଖଲ, ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଏବଂ ଯାଞ୍ଚ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା କ'ଣ (ଧାରା ୬, ନିୟମ ୧୧, ୧୨)

ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହର ପ୍ରକାରଭେଦ ଓ ପରିମାଣ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପାଇଁ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ଆଇନ୍‌ର ଧାରା ୬ ଗ୍ରାମସଭାକୁ କ୍ଷମତା ଦେଇଛି । ନିୟମ ୧୧(୪) ଅନୁଯାୟୀ ଗ୍ରାମ ସଭା ତରଫରୁ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର କମିଟି ଦାବୀ ଫର୍ମ- ବି ରେ ଦାବୀଗୁଡିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବ । ନିମ୍ନୋକ୍ତ ପଦକ୍ଷେପମାନ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡିବ :

ଏ. ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ: ନିୟମ ୧୧(ବି) ଅନୁଯାୟୀ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର କମିଟି ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ସମ୍ପଦସମୂହକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ତାରିଖ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ସମ୍ପଦସମୂହର ଆକଳନ ଏବଂ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିସରର ସୀମାନିର୍ଣ୍ଣୟ ପାଇଁ ସୁଦୃଶ୍ୟ ଚିହ୍ନଗୁଡିକୁ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର

କମିଟି ଗ୍ରାମସଭାକୁ ସହାୟତା କରିବ । ନିୟମ ୪(୨)ରେ ବିହିତ ହୋଇଥିବା ମତେ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଆଦିମ ଜନଜାତି ଗୋଷ୍ଠୀସମୂହ ଓ ପ୍ରାକ୍-କୃଷି ଜନଗୋଷ୍ଠୀ ସମୂହର ସଦସ୍ୟ ଏବଂ ମହିଳାମାନଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଯିବ ।

ବି. ଯାଞ୍ଚ ପ୍ରକ୍ରିୟା: ନିୟମ ୧୨ ଅନୁଯାୟୀ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର କମିଟି ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗକୁ ଯଥାବିଧି ଅବଗତ କରାଇ ଏକ ପୂର୍ବ-ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ତାରିଖରେ ସଂପୃକ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ପରିଦର୍ଶନ କରିବେ ତଥା ସେହି ସ୍ଥାନରେ ସଂପୃକ୍ତ ଦାବୀର ପ୍ରକାରଭେଦ ତଥା ପରିମାଣ ଏବଂ ପ୍ରମାଣକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ୍ଷ ଭାବେ ଯାଞ୍ଚ କରିବେ । ଜନଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ତରଫରୁ ଦାଖଲ ହୋଇଥିବା ଦାବୀସମୂହକୁ ଭିତ୍ତି କରି ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର କମିଟି ଏକ ମାନଚିତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ, ଯେଉଁଥିରେ ପ୍ରତି ଦାବୀର ପରିସରର ସୀମାନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯିବା ସହିତ ସୁଦୃଶ୍ୟ ଚିହ୍ନମାନ ସୂଚୀତ ହୋଇଥିବ ।

ସି. ଯାଞ୍ଚ ରିପୋର୍ଟର ପ୍ରସ୍ତୁତି: ଯାଞ୍ଚ ସମାପ୍ତ ହେବା ପରେ ସଂପୃକ୍ତ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର କମିଟି ମାନଚିତ୍ର ଓ ପ୍ରମାଣସମୂହ ସମେତ ଯାଞ୍ଚ ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ ।

ଡି. ଚୂଡାନ୍ତ ଅନୁମୋଦନ ପାଇଁ ଗ୍ରାମସଭାର ଆହ୍ୱାନ୍ : ନିୟମ ୧୧ (୨) (ଭି) ଅନୁଯାୟୀ ଦାବୀଗୁଡିକର ପ୍ରକାରଭେଦ ଓ ପରିମାଣ ଉପରେ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର କମିଟି ନିଜ ଅନୁସନ୍ଧାନର ସିଦ୍ଧାନ୍ତସମୂହକୁ ଗ୍ରାମସଭା ସମ୍ମୁଖରେ ବିଚାର ପାଇଁ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବ । ପୁଣି ନିୟମ ୧୧(୫) ଅନୁଯାୟୀ, ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର କମିଟିର ସିଦ୍ଧାନ୍ତଗୁଡିକ ଉପରେ ବିଚାରବିମର୍ଷ, ଯଥୋଚିତ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ ତଥା ତାହାକୁ ସବ୍‌ଡିଭିଜନାଲ୍ ସ୍ତରୀୟ କମିଟିକୁ ଅଭିପ୍ରେରଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଗ୍ରୀମ ନୋଟିସ୍ ଦିଆଯାଇ ଗ୍ରାମସଭାର ବୈଠକ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବ ।

କିନ୍ତୁ ନିୟମ ୪(ସି) ଅନୁଯାୟୀ ଗ୍ରାମସଭା ଆଗ୍ରହୀ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ଓ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନଙ୍କର ମତାମତ ବଖାନ ପାଇଁ ଯଥୋଚିତ ସୁଯୋଗ ଦେବା ପରେ ହିଁ ଏସ୍.ଡି.ଏଲ୍.ସି. (ସବ୍‌ଡିଭିଜନାଲ୍ ସ୍ତରୀୟ କମିଟି) ନିକଟକୁ ଦାବୀସମୂହକୁ ଅଭିପ୍ରେରଣ କରିବ ।

୩. **ଯେଉଁସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଧିକ ଅଧିକ୍ରମଣ, ଅଥବା ଗୋଟିଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଏକାଧିକ ଗ୍ରାମସଭା ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବାର ସମସ୍ୟା ଥିବ, ସେପରି ସ୍ଥଳେ ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହର ନିରୂପଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା କ'ଣ ହେବ ?**

ଯେଉଁସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଧିକ୍ରମଣ, ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ଦାବୀସମୂହ ବା ଗୋଟିଏ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିକୁ ଏକାଧିକ ଗ୍ରାମସଭା ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହାରର ସମସ୍ୟା ଥିବ, ତଥା ପ୍ରଶ୍ନସଂଖ୍ୟା-୨ରେ ବର୍ଣ୍ଣୀତ ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରର ନିରୂପଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ କିଛି ସମସ୍ୟା ଥିବ, ସେପରି ସ୍ଥଳେ ନିମ୍ନ ମତେ ଅତିରିକ୍ତ ପଦକ୍ଷେପମାନ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ –

ଏ. ପଡୋଶୀ ଗ୍ରାମସଭାସମୂହ ଓ ଏସ୍.ଡି.ଏଲ୍.ସି.କୁ ଅବଗତି ପ୍ରେରଣ: ନିୟମ ୧୧(୧) (ବି) ଅନୁଯାୟୀ ଯେଉଁସ୍ଥଳେ ଅଧିକ୍ରମଣ ଘଟିଥିବ, ସେପରି ସ୍ଥଳେ ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ସଂପଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସଂପୃକ୍ତ ଗ୍ରାମସଭା ପଡୋଶୀ ଗ୍ରାମସଭାଗୁଡିକୁ ତଥା ଏସ୍.ଡି.ଏଲ୍.ସି.କୁ ଅବଗତି ପ୍ରେରଣ କରିଥିବ ।

ବି. ଦାବୀସମୂହର ବିଚାର ଓ ବିବାଦଗୁଡିକର ଫଇସଲା ପାଇଁ ଗ୍ରାମସଭାଗୁଡିକର ମିଳିତ ବୈଠକ: ନିୟମ ୧୨(୩) ଅନୁଯାୟୀ, ଯେଉଁସ୍ଥଳେ ଆଉ ଏକ ଗ୍ରାମର ପାରମ୍ପରିକ ବା ପ୍ରଥାଗତ ପରିସୀମାକୁ ନେଇ ବିବଦମାନ ଦାବୀ ଉଠିଥିବ ଅଥବା ଗୋଟିଏ ଜଙ୍ଗଲ ଅଞ୍ଚଳ ଏକାଧିକ ଗ୍ରାମସଭା ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥବ, ସେପରି ସ୍ଥଳେ ସଂପୃକ୍ତ ଗ୍ରାମସଭାଗୁଡିକର ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର କମିଟିମାନେ ଏକାଠି ବସି ସଂପୃକ୍ତ ଦାବୀସମୂହର ଭୋଗଦଖଲର ସ୍ଥିତି ଉପରେ ବିଚାରବିମର୍ଷ କରିବେ ଏବଂ ନିଜ ଅନୁଧ୍ୟାନର ସିଦ୍ଧାନ୍ତସମୂହକୁ ସଂପୃକ୍ତ ଗ୍ରାମସଭାଗୁଡିକ ନିକଟରେ ଲିଖିତ ଭାବେ ଦାଖଲ କରିବେ ।

ସି. ଯେଉଁସ୍ଥଳେ ଗ୍ରାମସଭାଗୁଡିକ ବିବଦମାନ ଦାବୀସମୂହକୁ ମୀମାଂସା କରିବାରେ ଅସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି : ନିୟମ ୧୨(୩) ଅନୁଯାୟୀ, ଏପରି ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂପୃକ୍ତ ଗ୍ରାମସଭାମାନେ ସେହି ଦାବୀଗୁଡିକୁ ଫଇସଲା କରିବା ପାଇଁ ଏସ୍.ଡି.ଏଲ୍.ସି.ଙ୍କୁ ସୂଚୀତ କରିବେ ।

୪. **ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ମଞ୍ଜୁରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏସ୍.ଡି.ଏଲ୍.ସି. ଓ ଡି.ଏଲ୍.ସି.ଙ୍କର ଭୂମିକା କ'ଣ ?**

ନିୟମ ୬ ଅନୁଯାୟୀ ଏସ୍.ଡି.ଏଲ୍.ସି.ଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଉଛି, (୧) ଯୌଥ ଅଧିକାରସମୂହ ସଂବନ୍ଧରେ ଜନଚେତନା ବୃଦ୍ଧି କରିବା, (୨) ଗ୍ରାମ ସଭା ଦ୍ୱାରା ଦାବୀ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ, ଦାଖଲ ଓ ଯାଞ୍ଚ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସହାୟତା ପାଇଁ ଦଲିଲ୍‌ସମୂହ, ରେକର୍ଡପତ୍ର,

ପ୍ରମାଣସମୂହ ଏବଂ ବୈଷୟିକ କର୍ମୀ ଭଳି ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସାହାଯ୍ୟ ଯୋଗାଇଦେବା, (୩) ଗ୍ରାମସଭା ଚାହିଁବା ମତେ ବିବଦମାନ ଦାବୀସମୂହ ବା ଅଧିକ୍ରମଣ ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡିକର ଫଇସଲା କରିବା ।

ନିୟମ ୮ ଅନୁଯାୟୀ ଡି.ଏଲ୍.ସି. ନିମ୍ନୋକ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡିକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବେ, (୧) ଜନଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କୁ ଯୌଥ ଅଧିକାରସମୂହ ବିଷୟରେ ସଚେତନ କରାଯାଇଛି, (୨) ଯୌଥ ଦାବୀଗୁଡିକୁ ନିରୂପଣ ଓ ଦାଖଲ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗ୍ରାମସଭା ଓ ଏଫ୍.ଆର୍.ସି. ମାନଙ୍କୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସହାୟତା ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇଛି, (୩) ବିଶେଷ କରି ପି.ଟି.ଜି.ସମୂହ, ଯାଯାବର ଓ ପଶୁପାଳକଙ୍କ ସମେତ ସମସ୍ତ ଜନଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଇ ସେମାନଙ୍କର ଯୌଥ ଦାବୀସମୂହକୁ ଆଇନ୍‌ର ଲକ୍ଷ୍ୟସମୂହ ସହ ସଂଗତି ରଖି ସଂପୃକ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଯଥାବିଧି ବିଚାର କରିବା ।

ଭିଡିଓ କନ୍‌ଫରେନ୍ସ ଗୁଡିକ ମାଧ୍ୟମରେ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସ୍ୱଷ୍ଟ କରିଦିଆଯାଇଛି ଯେ, ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହର ନିରୂପଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଉପରେ ସଜାଗତା, ତାଲିମ୍ ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମମାନ ଆୟୋଜନ କରିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ଥାନୀୟ ବେସରକାରୀ ସଂଗଠନ, ସିଭିଲ୍ ସୋସାଇଟି ତଥା ସ୍ଥାନୀୟ ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କୁ ସାମିଲ୍ କରିବା ଜରୁରୀ । ସଂବିଧାନର ଧାରା ୨୭୫(୧) ଅଧୀନରେ ମଞ୍ଜୁରି ହେଉଥିବା ଅର୍ଥରାଶିକୁ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିନିଯୋଗ କରାଯାଇପାରେ ।

୫. ଯୌଥ ଅଧିକାର ଅଧୀନରେ ଦାବୀ କରାଯାଉଥିବା ଅଞ୍ଚଳ ସଂବନ୍ଧରେ କିଛି ସୀମା ଅଛି କି ?

ନାହିଁ । କେବଳ ଧାରା ୩(୧)(ଏ) ଅଧୀନରେ ଦାବୀ କରାଯାଉଥିବା ଅଧିକାର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଧାରା ୪(୬) ଅନୁଯାୟୀ ସର୍ବାଧିକ ଚାରି ହେକ୍ଟର ଜମି ଦାବୀ କରାଯିବ ବୋଲି ଏକ ସିଲିଂ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇଛି, ଏବଂ ଏହି ସିଲିଂ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅଧିକାର ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ନୁହେଁ; ସତରାଂ ଯୌଥ ଦାବୀ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେବା ପାଇଁ କେତେ ପରିମିତ ଜମି ଆବଶ୍ୟକ, ତହିଁର କୌଣସି ସୀମା ନାହିଁ ।

୬. ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହ ପାଇଁ ଦାବୀ ଦାଖଲ ସକାଶେ କି କି ପ୍ରମାଣମାନ ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ସେହି ପ୍ରମାଣସବୁ କିଏ ଯୋଗାଇ ଦେବେ ?

ନିୟମ ୧୩(୧) ଅନୁଯାୟୀ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରର ସ୍ୱୀକୃତି ଓ ନ୍ୟସ୍ତୀକରଣ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ପ୍ରମାଣସମୂହ ଭିତରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ସହିତ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ପ୍ରମାଣ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବ –

(ଏ) ସର୍ବସାଧାରଣ ଦଲିଲ୍, ସରକାରୀ ରେକର୍ଡସମୂହ ଯଥା ଗେଜେଟ୍, ଜନଗଣନା, ସର୍ଭେ ଓ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ରିପୋର୍ଟ ସମୂହ, ମାନଚିତ୍ର, ଉପଗ୍ରହରୁ ସଂଗୃହୀତ ଛବି, କର୍ମ ଯୋଜନାସମୂହ, ପରିଚାଳନା ଯୋଜନାସମୂହ, ଅଣୁଯୋଜନାସମୂହ, ଜଙ୍ଗଲ ଅନୁସନ୍ଧାନ ରିପୋର୍ଟସମୂହ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ ରେକର୍ଡପତ୍ର, ଡାକନାମ ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି ସତ୍ତ୍ୱାଧିକାର ଦଲିଲ୍‌ପତ୍ର, ପଟ୍ଟା ବା ଲିଜ୍, ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ କମିଟି ଓ କମିଶନ୍‌ଗୁଡିକର ରିପୋର୍ଟ ସମୂହ, ସରକାରଙ୍କ ଆଦେଶ, ବିଜ୍ଞପ୍ତି, ସର୍କୁଲାର୍, ଓ ପ୍ରସ୍ତାବସମୂହ ;

(ବି) ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ନୃତାତ୍ତ୍ୱିକ ସର୍ବେକ୍ଷଣ ଭଳି ନାମଜାଦା ସଂସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଗବେଷଣା ପ୍ରସୂତ ଅଧ୍ୟୟନସମୂହ ତଥା ପ୍ରଥା ଓ ପରମ୍ପରାସମୂହ ସଂପର୍କୀତ ଦଲିଲ୍‌ମାନ ଯେଉଁଥିରୁ କୌଣସି ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମିଳେ ବା ତାହା ପ୍ରଥାଗତ ଆଇନ୍ ସଦୃଶ ବଳବତ୍ତର ରହିଥାଏ ;

(ସି) ପୂର୍ବତନ ଗଡଜାତ ରାଜ୍ୟ ବ ।ପ୍ରଦେଶ ବା ତାଦୃଶ କୌଣସି ମଧ୍ୟସତ୍ତ୍ୱ ଶାସନ ଠାରୁ ମିଳିଥିବା କୌଣସି ରେକର୍ଡପତ୍ର, ଯେଉଁଥିରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥାଇପାରେ କୌଣସି ମାନଚିତ୍ର, ସତ୍ତ୍ୱାଧିକାର, ସ୍ୱାଧିକାର, ରିହାତି ବା ଅନୁଗ୍ରହ;

(ଡି) କୂପ, ଶ୍ମଶାନ, ପବିତ୍ର ସ୍ଥଳ ଇତ୍ୟାଦି ପାରମ୍ପରିକ ସଂରଚନା, ଯେଉଥିରୁ ପ୍ରାଚୀନତା ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଥାଏ ।

ନିୟମ ୧୩ (୨) ଅନୁଯାୟୀ ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ପାଇଁ ପ୍ରମାଣସମୂହ ଭିତରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ସହିତ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ବିଷୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବ –

(ଏ) ଯେଉଁ ଭାବେ ନାମିତ ହୋଇଥାଉନା କାହିଁକି, ନିସ୍ତାର ଭଳି ଯୌଥ ଅଧିକାରସମୂହ ;

(ବି) ପରମ୍ପରା କ୍ରମେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଚାରଣ ଭୂମି; ସେହିସବୁ ଅଞ୍ଚଳ ଯେଉଁଠାରୁ ଚେରମୂଳି ଓ ଲତାଗୁଳ୍ମ, ପଶୁଖାଦ୍ୟ, ଖାଦ୍ୟୋପଯୋଗୀ ବନ୍ୟ କୋଳି ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲଘୁ ବନଜାତ ସାମଗ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇଥାଏ; ମାଛଧରା ସ୍ଥାନ; ଜଳସେଚନ ବ୍ୟବସ୍ଥାମାନ ; ମଣିଷ ବା ଗୃହପାଳିତ ପଶୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଜଳଉତ୍ସ ତଥା ବୈଦ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଂଗୃହୀତ ହେଉଥିବା ଔଷଧୀୟ ବୃକ୍ଷଲତା ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଉପଲବ୍ଧ ;
(ସି) ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ କୌଣସି ସଂରଚନାର ଭଗ୍ନାବଶେଷ, ପବିତ୍ର ବୃକ୍ଷ, ତୋଟା ଓ ପୁଷ୍କରିଣୀ ବା ନଦୀପାର୍ଶ୍ୱ ଅଞ୍ଚଳ, ଶ୍ମଶାନ ବା ଶବସଂସ୍କାର ସ୍ଥଳ ।

୭. ତଥ୍ୟାବଳୀ, ରେକର୍ଡପତ୍ର ବା ଦଲିଲ୍‌ପତ୍ର କିଏ ଯୋଗାଇ ଦେବ ?

ନିୟମ ୧୨(୪) ଅନୁଯାୟୀ, ତଥ୍ୟାବଳୀ, ରେକର୍ଡପତ୍ର ବା ଦଲିଲ୍‌ପତ୍ର ପାଇଁ ଗ୍ରାମସଭା ବା ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର କମିଟି ଠାରୁ ଏକ ଲିଖିତ ଅନୁରୋଧ ପାଇଲା ପରେ ସଂପୃକ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଗଣ ତହିଁର ପ୍ରମାଣୀକୃତ ନକଲ ଯଥାସ୍ଥିତି ଗ୍ରାମସଭା ବା ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର କମିଟିକୁ ଯୋଗାଇଦେବେ ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକ ମତେ ଜଣେ ପ୍ରାଧିକୃତ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଜରିଆରେ ତାହା ଉପରେ ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣ କରାଇବେ ।

ପୁଣି ଏହି ବିଭାଗର ପତ୍ରସଂଖ୍ୟା ୪୫୬୫୯ ତା ୨୬.୧୨.୨୦୦୯ର ଅନୁଚ୍ଛେଦ-୪ ରେ ସୂଚୀତ ହୋଇଛି ଯେ, ଆପଣଙ୍କ ଜିଲ୍ଲାର ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ପାଇଁ କର୍ମଯୋଜନା ଡି.ଏଫ୍.ଓ. ଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି ଏବଂ ସେଥିରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଏବଂ ଯୌଥ ଅଧିକାରସମୂହ ସୁଚୀତ ହୋଇଛି । ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ସଂବନ୍ଧୀୟ ବିଜ୍ଞପ୍ତିରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ /ଯୌଥ ଅଧିକାରସମୂହ ସୂଚୀତ ହୋଇଛି । ଏହାକୁ ଗ୍ରାମସଭା, ଏସ୍.ଡି.ଏଲ୍.ସି. ଓ ଡି.ଏଲ୍.ସି.ଙ୍କୁ ବିତରଣ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ ।

୮. ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ, ପ୍ରସ୍ତାବିତ ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ଏବଂ ଅଭୟରାଣ୍ୟ ଓ ଜାତୀୟ ଉଦ୍ୟାନ ସମେତ ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରସମୂହକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ କି ?

ହଁ । ଆଇନ୍‌ର ଧାରା ୨(ଏ) ଅନୁଯାୟୀ, 'ଯୌଥ ଜଙ୍ଗଲ ସଂପଦ'ର ଅର୍ଥ ସେହି ପ୍ରଥାସିଦ୍ଧ ସମୂହ ଜଙ୍ଗଲ ଜମି, ଯାହାକି ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମର ପାରମ୍ପରିକ ବା ପ୍ରଥାସିଦ୍ଧ ପରିସୀମା ଭିତରେ ଅବସ୍ଥିତ ବା ଯାହାର ଭୂଭାଗକୁ ପଶୁପାଳକ ଜନଗୋଷ୍ଠୀମାନେ ଋତୁକାଳୀନ ଭିତ୍ତିରେ ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି, ଏବଂ ଏହା ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ରହିବ ସେହିସବୁ ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲସମୂହ, ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲସମୂହ ଏବଂ ଅଭୟାରଣ୍ୟ ଓ ଜାତୀୟ ଉଦ୍ୟାନ ଭଳି ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳସମୂହ, ଯେଉଁଠାକୁ ଜନଗୋଷ୍ଠୀ ପରମ୍ପରା କ୍ରମେ ପ୍ରବେଶାଧିକାର ଉପଭୋଗ କରିଆସୁଥିଲେ ।

୯. ଯୌଥ ଅଧିକାରସମୂହ ଓ ଉନ୍ନୟନମୂଳକ ସୁବିଧାସମୂହ ଭିତରେ ଫରକ୍ କ'ଣ ଅଛି ?

ଧାରା ୩(୧) ରେ ଜଙ୍ଗଲ ସମ୍ପଦସମୂହକୁ ହାସଲ ଓ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ବିଭିନ୍ନ ଯୌଥ ଅଧିକାରସମୂହ ସୂଚୀତ ହୋଇଛି, କିନ୍ତୁ ଧାରା ୩(୨)ରେ ସ୍କୁଲ୍, ଡାକ୍ତରଖାନା, ଅଙ୍ଗନବାଡି, ଜଳସେଚନ, ରାସ୍ତା ଇତ୍ୟାଦି ଉନ୍ନୟନମୂଳକ ସୁବିଧାସମୂହ ପାଇଁ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିକୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରାଯାଇପାରିବ ବୋଲି ସୂଚୀତ ହୋଇଛି । ଧାରା ୩(୨) ଅଧୀନରେ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିକୁ ଉନ୍ନୟନମୂଳକ ସୁବିଧାସମୂହ ପାଇଁ ବିଛିନ୍ନ କରାଯିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଉପରେ ଜନଜାତି ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ ତରଫରୁ ୧୮ ମଇ ୨୦୦୯ରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମାର୍ଗଦର୍ଶୀକା ଜାରି କରାଯାଇଛି (ଏହାର ନକଲ ସଂଲଗ୍ନ ହୋଇଛି) ।